

Röster i teknikens värld. Termer, fackexperter och språkexperter

Hans Landqvist
Institutionen för svenska
språket
Göteborgs universitet

Niina Nissilä
Enheten för kommunikations-
vetenskaper
Vasa universitet

Nina Pilke
Enheten för språktjänst
Vasa universitet

Tässä artikkelissa kuvataan kieliasiantuntijan osallisuutta omakielisten käsitteiden ja termien valintaan ja vakiinnuttamiseen Ruotsin kansallisen terminologiakeskuksen toiminnan alkuvuosina 1940-luvulla. Tutkimuksen aineisto koostuu kirjemuotoisista asiantuntijalausunnoista, joiden pohjalta Tekniska nomenklaturcentralen (TNC, vuodesta 2000 Terminologikum) on antanut alakohtaisia suosituksiaan. Tutkimus osoittaa, että TNC:n ensimmäinen kieliasiantuntija Hans Reutercrona on nelivuotisen kautensa aikana vastannut 45 lausuntopyyntöön. Vastauksista 56 % on reflektioivia, ja niissä käsitellään 13 erikoisalan käsitteitä ja termikysymyksiä varsin laaja-alaisesti. Lyhyissä vastauksissa, joita on 44 %, ehdotukset on vain hyväksytty tai hylätty. Kieliasiantuntija nostaa esiin muun muassa sananmuodostukseen liittyviä analogioita, termien suhdetta yleiskielen sanoihin sekä niiden läpinäkyvyyttä ja alkuperää. Teknisten alojen asiantuntijoihin verrattuna kieliasiantuntijan ääni on erilainen, mutta se kuuluu yhtä lailla aina lopputulokseen asti.

Nyckelord: Fackexperter, rundfrågor, språkexperter, terminologiarbete

1 Inledning

Termer används inom olika fackområden, de utgör en central komponent i internationellt gräns- och områdesöverskridande samarbete och de förekommer frekvent också ofta i allmänspråklig kommunikation genom t.ex. olika medier. Därmed är termer en viktig språklig resurs för både enskilda människor och grupper av människor i samhällen. De nationella terminologiorganisationerna i Norden är sedan 1940-talet centrala aktörer för att samordna, förankra och förvalta inhemsk terminologi. För att en nationell terminologiorganisation ska kunna skapa och upprätthålla den egna terminologin inom olika fackområden på ett optimalt sätt måste organisationen ha tillgång till ett brett och mångsidigt nätverk. En viktig förutsättning för ett framgångsrikt terminologiarbete är därför kontakter med fackexperter, som är villiga att bidra till terminologiska utredningar i kraft av sina fackkunskaper (Bucher 2016: 64; Nuopponen & Pilke 2016: 85–87; Seppälä 1999: 72).

I den här artikeln redovisar vi en pilotstudie inom ramarna för ett större projekt¹, som fokuserar på etablering av rekommendationer för och användning av svenska termer ur både ett diakront och ett synkront perspektiv (jfr Nissilä & Pilke 2017). Syftet med projektet är att beskriva hur en nationell terminologiorganisation genom samarbete med ex-

---

¹ Projektet har fått stöd av Aktiastiftelsen i Vasa och Riksbankens Jubileumsfond (RJ) i Sverige.

perter med olika kompetenser förankrar och bereder väg för acceptans av termer och definitioner på svenska med utgångspunkt i en systematisk arbetsprocess. Härigenom kommer projektet att bidra med ny kunskap om mekanismerna bakom terminologiska processer. Projektet bidrar dessutom till en större förståelse för betydelsen av terminologiskt arbete liksom för de språkliga resurser som fackspråk erbjuder. Den pilotstudie som redovisas här ägnas en språkexperts medverkan i den terminologiska kunskapshandlingen, -överföringen och -etableringen som Tekniska nomenklaturcentralen (TNC, sedan 2000 Terminologicentrum) arbetade med genom skrivna rundfrågor till experter mellan 1941 och 1983 (se TNC Terminologicentrum).

2 Syfte och forskningsfrågor

Syftet med vår studie är att klarlägga hur språkexperten Hans Reuter-crona (1893–1945, fil. dr och docent i tyska), medverkade i Tekniska nomenklaturcentralens arbete genom att svara på rundfrågor mellan 1941 och 1945 under jämförelse med de tillfrågade fackexperterna som besvarade samma rundfrågor (se Harnesk 1945 om Reuter-crona). Fokus ligger alltså på hur språkexperten röst kommer till uttryck jämfört med fackexperternas röster. För att uppnå syftet söker vi svar på tre forskningsfrågor:

- (1) Vad kännetecknar argumentationen i Hans Reuter-cronas ställningstaganden i de aktuella rundfrågorna?
- (2) Hur låter Reuter-cronas röst i förhållande till fackexperternas röster?
- (3) Bär Reuter-cronas röst ända till slutresultaten av rundfrågorna, dvs. TNCs slutsatser och rekommendationer?

3 Teoretisk förankring, forskningsdesign och material

Pilotstudien, liksom projektet som helhet, är förankrat i terminologins teori. Utgångspunkten för denna är Eugen Wüsters *Terminologielehre* (1985) och de fyra centrala begreppen 'referent', 'begrepp', 'term' och 'definition' och relationerna mellan dem. John Wennerberg, som var TNCs förste föreståndare, "tillämpade samma teoretiska grund som Wüster [...]" men utvecklade också principer för arbetet med hänsyn till svenskans språk-specifika egenskaper. (Bucher 2016: 83)

Metodologiskt anknyter vårt projekt till praktiskt terminologiarbete, inom vilket god terminologihänsyn kan förväntas resultera i tänkta termer som kan användas i dialoger i olika forum nu och i framtiden (Pilke & Nissilä 2016: 9). Forskningsdesignen i vår studie är dels kvantitativ, dels kvalitativ. Liksom i projektet som helhet fungerar kvantitativa resultat som utgångspunkt för kvalitativa studier, vilka kan beskrivas som en form av närläsning (jfr Pöysä 2010).

När vi söker svar på forskningsfrågorna klarlägger vi för det första vilka slags svar Hans Reuter-crona ger i anknytning till de rundfrågor som sändes till honom 1941–1945. Genom kvantitativa analyser redogör vi för inom vilka fackområden Reuter-crona har medverkat och hur omfattande svar han har gett. För kategoriseringen av svaren gör vi induktiva indelningar med fyra kategorier för korta svar, *förslagen kan accepteras, ingenting att invända, tar inte ställning, åsikter om det bästa alternativet*, respektive tre kategorier för längre svar: *ordfrågor, grammatiska frågor, översättningsfrågor*.

För det andra undersöker vi vilka slags ställningstaganden med tillhörande argument som de tillfrågade experterna, såväl fackexperter som språkexperter gör. Denna del av studien är kvalitativ och gäller en rundfråga (R147) i materialet. Valet grundar sig i att frågan gäller ett område – kokkärl – som är aktuellt inom både fackspråk och allmänspråk. Vi analyserar dels vilka experter som tillfrågats i den terminologiska utredningen, dels vilka begreppskännetecken som kan identifieras i experternas svar när det gäller form och innehåll hos föreslagna termer och definitioner. Frågan är vilka av TNCs förslag som experterna accepterar, vilka de tar avstånd från, vilka de modifierar samt hur de argumenterar inom ramarna för olika rundfrågor.

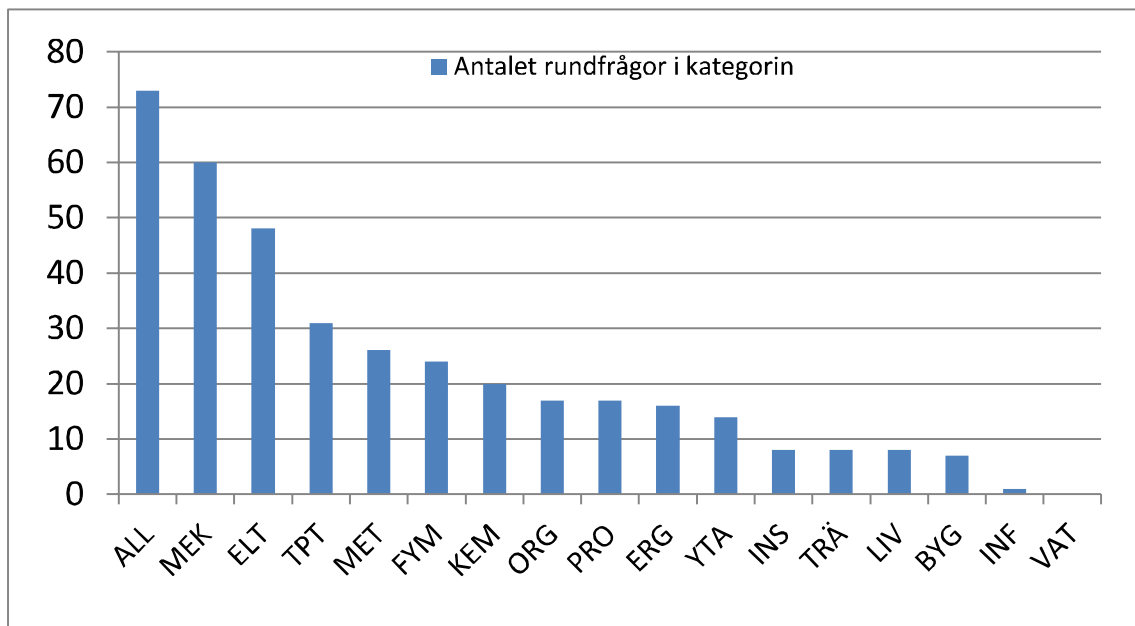
För det tredje diskuterar vi vilka ställningstaganden och argument som TNC sist och slutligen beaktar i sina utredningar och rekommendationer i samband med den utvalda rundfrågan.

4 Rundfrågor: områdena, processen och språkexperten Hans Reuter-crona

Enligt TNCs förste föreståndare John Wennerberg (1941–1957) var TNCs uppgift att svara på frågor som gällde svenska termer för tekniska begrepp, att definiera begrepp, ta ställning till allmänspråkliga frågor i tekniska sammanhang samt vid behov skapa nya termer. För att kunna sköta dessa uppgifter på bästa möjliga sätt utvecklade Wennerberg rundfrågeprocessen på 1940-talet, och de grundläggande metodologiska och praktiska principerna i processen används även idag i TNCs terminologiprojekt (jfr Bucher 2016). Kärnan i en rundfrågeprocess med syftet att samla fakta, synpunkter och förslag utgjordes av brevväxling under 10 dagar mellan TNC och utvalda experter. Resultatet har vanligtvis meddelats i form av i terminologiska ordlistor, tidskriftsartiklar och enskilda rekommendationer inom cirka sex månader efter att frågan initierats. Initiativ till rundfrågor kom oftast utifrån, t.ex. från ett företag som har velat veta vilka termer som är de korrekta eller vad som skiljer olika begrepp åt. (Nissilä & Pilke 2017)

I rundfrågeprocesserna 1941–1983 ingår sammanlagt 373 rundfrågor som är indelade i ett antal områden med egna underklasser. De 17 områdena i Wennerbergs system med antal rundfrågor (N) visas i Figur 1. Största kategorin utgörs av allmänna begrepp och språkfrågor (ALL), därefter kommer kategorierna mekaniska don och bearbetning (MEK) och elteknik (ELT). De tre minsta kategorierna i systemet är vatten och fluistik (VAT),

information, dokumentation och data (INF) samt installation, vvs och belysning (INS). Kategorin VAT är speciell genom att inga rundfrågor är registrerade inom den.

Figur 1. Antalet rundfrågor inom de 17 huvudområdena i John Wennerbergs system

Redan från början har Svenska Akademien och Kungl. Vetenskapsakademien haft en särställning som TNCs språkstöd och har velat ta ställning till TNCs nomenklaturförslag. Därför har den språkliga rådgivaren valts ut av Svenska Akademien (Wennerberg 1941: 299). Den första personen som utsågs till posten var Hans Reuter-crona. Under sin verksamhetsperiod fick han sammanlagt 52 rundbrev, vilket utgör ungefär en tredjedel av alla brev som sändes ut 1941–1945. Reuter-crona formulerade svar på 45 brev. Av svaren är 20 (44 %) kortfattade, och Reuter-crona meddelar att han inte har någonting att invända mot förslagen eller att de kan accepteras. I 25 brev (56 %) ger han längre svar. I kategoriseringen av dessa svar använder vi tre kategorier, som i praktiken överlappar varandra något.

Största delen av Reuter-cronas kommentarer i de längre svaren gäller *ordfrågor*: korrekt användning av ord, ords betydelser samt de föreslagna termernas genomskinlighet. *Grammatiska frågor*, såsom böjning av föreslagna termer, analogier i ordbildning eller termers längd, utgör den näst största kategorin. Inom den tredje kategorin finns kommentarer om *översättningsfrågor* såsom ursprung, termer från andra språk och nybildning gällande termer utifrån svenskans egna resurser. Reuter-crona är känslig för sociolingvistiska aspekter och betonar i några fall att det kan vara på sin plats att helst ta fackexperternas åsikter i beaktande vid val av lämpliga termer.

5 Rundfråga 147: nomenklatur för kokkärl

I bild 1 visas den rundfråga som vi valt analysera närmare. TNC har använt formulär som innehåller information om distribution, sista svarsdatum och själva frågan. Dessutom ingår ofta bilagor med längre beskrivningar av begrepps- och termfallen.

<p>Distribution (namn) Begäran av svar (med datum)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Beskrivning av problemet och bakgrunden. • TNCs förslag/diskussion kring den eventuella lösningen/övervägda alternativ. • Den konkreta frågan.	<p>TNC Västerås den 30.4.1945</p> <p>Till AGA, Fru Ekegårdh, Kockums AB, Landsmålsarkivet, Carl Lunds Fabrika AB, Norrahammars Bruk, H Reuter-crona, Frkn. A Schenström, AB Svenska Metallverken</p> <p>Rundfråga 147</p> <p>TNC emottar tacksvaret Edert uttalande i nedanstående angelägenhet. Svaret kan (maskin)skrivas direkt på denna blankett, varav det ena exemplaret är avsett att behållas och det andra att återändras i bifogade kuvert. Svaret önskas om möjligt senast den 11 maj</p> <p>Fråga <i>N. mot 27.4.1945</i></p> <p>Från Hemmens Forskningsinstitut, som söker få fram en enhetlig nomenklatur för kokkärl, har TNC fått begäran att yttra sig om bifogade förslag. TNC anhåller härmed om Edra uttalanden om detta förslag. Kan man uppdra klarare gränser mellan de olika begreppen?</p> <p>Anser Ni att frågan bort riktas till annan person, skulle TNC dock sätta värde på Edert uttalande, även om loken uttömmande, och samtidigt en uppgift om vem som i stället bör tillfrågas. Snabb återändring av papperna är då särskilt önskvärd</p> <p>Svar <i>Reviderat (obstent)</i></p>
---	--

Bild 1. Exempel på TNCs rundfrågebrev (R147)

Rundfråga 147 (R147) i bild 1 gäller nomenklatur för kokkärl, och orsaken till frågan är att Hemmens forskningsinstitut önskar hjälp med en enhetlig nomenklatur för området. Frågan hör till området LIV (biologi) i Wennerbergs kategorisering, vilket innehåller frågor i anknytning till miljö, lantbruk, livsmedel och matservering. TNC sänder ut frågan med en bilaga 30 april 1945 till totalt nio mottagare med förhoppningen att få svar senast 11 maj: ”TNC anhåller härmed om Edra uttalanden om detta förslag. Kan man uppdra klarare gränser mellan de olika begreppen?”

I bilagan till rundfrågan förtecknas och definieras nio begrepp alternativt termer, nämligen ’kastrull’, ’kittel’, ’kokare’, ’panna’, ’gryta’, ’form’, ’låda’, ’järn’ och ’lägg’. Därtill nämns vissa specialkärl, bl.a. ”kaffebyggare”, ”sillstekare” och ”stekpanna”, och en diskussion om överordnade begrepp inleds: ’kokkärl’ kontra ’kokkärl’ och ’stekkärl’. I denna artikel undersöker vi hur tre av de aktuella begreppen/termerna behandlas i bilagan, de sakkunnigas svar samt TNCs slutsatser och rekommendationer. Dessa är ’kastrull’, ’kittel’ och ’gryta’, vilka vi betraktar som centrala i sammanhanget.

Det är totalt nio mottagare som nämns i R147: AGA, fru Ekegårdh, Kockums AB, Landsmålsarkivet, Carl Lunds Fabriks AB, Norrahammars Bruk, H. Reuter-crona, frkn. A.

Schenström och AB Svenska Metallverken. Samtliga mottagare får rundfrågan och bilagan. Dessutom skickas ett särskilt brev till Landsmålsarkivet i Uppsala med en fråga om det finns undersökningar om dialektal användning och utbredning av vissa termer.

5.1 R147: Experterna och begreppen

Det inkom totalt 18 svar till R147, vilket är det antal som anges i TNCs sammanställning. Alla de nio angivna mottagarna svarar, och dessutom finns svar från ytterligare två personer. Dessa är Sven O. Thulin, som verkar ha en koppling till AB Svenska Metallverken, och Gösta Bergman. Den senares svar är försett med en stämpel med texten ”Nämnden för svensk språkvård”, och Bergman efterträder Hans Reuter-crona som språklig rådgivare vid TNC under 1945 (TNC Historia). Från Landsmålsarkivet inkommer hela åtta svar. Förste arkivarien Manne Eriksson ger sitt svar på blanketten och sju medarbetare vid arkivet – med specialkompetens om dialekter i olika svenska landskap – skriver egna svar. Vissa svarande skriver alltså enbart på det angivna utrymmet i själva rundfrågan, andra utformar mer självständiga utlåtanden och vissa infogar dessutom handskrivna kommentarer i bilagan. Experterna kan föras till två huvudgrupper, där den ena innefattar två undergrupper.

Den första huvudgruppen av experter har fackkunskaper inom området kokkärl. Flertalet av dem är tillverkare av kokkärl eller spisar: AGA – Svenska Aktiebolaget Gasaccumulator, Kockums Emaljerverk AB, Carl Lunds Fabriksaktiebolag, Norrahammars Bruk, Aktiebolaget Svenska Metallverken och Stig O. Thulin. Men också Edith Ekegårdh och Anna Schenström har fackkunskaper inom området, men ur konsumentperspektiv, och bildar den andra undergruppen. Edith Ekegårdh var bl.a. verksam vid Konsumenttjänst i Stockholm och författare till kokböcker och praktiska hushållshandböcker (Burling 1962: 258), medan Anna Schenström bl.a. undervisade i hushållskunskap, var vice ordförande för Hemmens forskningsinstitut 1944–1953 och utgav kokböcker och husliga handböcker (Burling 1956: 856).

Den andra huvudgruppen av experter utgörs av de språksakkunniga: Hans Reuter-crona, medarbetarna vid Landsmålsarkivet och Gösta Bergman. Fackexperterna är därmed åtta, medan språkexperterna är tio, även om det bara är Hans Reuter-crona som är ”officiell” språklig rådgivare när R147 är aktuell (TNC Historia). Utifrån den bilaga som skickas med R147 summerar vi det underlag i fråga om ’kastrull’, ’kittel’ och ’gryta’ som TNC försåg experterna med. Detta görs i tabell 1:

Tabell 1. Identifierade överordnade begrepp och begreppskännetecken för 'kastrull', 'kittel' och 'gryta' utifrån "Bilaga till TNC-rundfråga R147"

Begrepp	'kastrull'	'kittel'	'gryta'
Kännetecken	kokkärl (kärl)	kokkärl (kärl)	kärl (kokkärl)
• Användning	kokning	kokning	kokning eller stekning (kokning)
• Materialkvalitet	(tunnare)	tunnare	tjockare (tunnare)
• Storlek	(mindre)	större	–
• Utformning	skaft (öron)	öron (pip och hänkel)	öron

I bilagan till R147 försöker TNC föra in 'kastrull', 'kittel', 'gryta' och övriga aktuella begrepp/termer under överordnade begrepp och förse dem med särskiljande kännetecken utifrån kärlets användning, materialkvalitet, storlek och utformning. I bilagan används vissa graderade omdömen i fråga om kännetecknen. Detta markeras i tabell 1 genom att uttalanden försedda med omdömet "vanligen" står utan parentes, medan omdömen som "ibland" och "i vissa trakter även" skrivs inom parentes.

5.2 R147: Ställningstagandena och rösterna i slutresultatet

Bland fackexperterna är de fyra producenterna AGA, Carl Lund Fabriks AB, Norrahammars Bruk och Stig O. Thulin i stort sett nöjda med TNCs förslag. AGA (liksom Kockums AB) önskar sig dock preciseringar av vissa begrepp. Norrahammars Bruk konstaterar att det är svårt att dra tydliga gränser mellan kokkärlen, och Stig O. Thulin vill gärna att kokkärl som är speciella för AB Svenska Metallverken nämns. Producenten Kockums AB har valt att klippa bilder ur sin produktkatalog och skriva till kännetecken för att ange "de beteckningar som vi anse riktiga". Exempelvis är en teckning av en kittel försedd med texten *kittel*, texten *öron (handtag?)* och en pil som pekar på denna detalj. Kockums AB uppmärksammar främst det föreslagna kännetecknet Utformning. Den producent som är mest utförlig i sitt svar är AB Svenska Metallverken. I företagets svar sägs att kastruller har skaft och inte öron, kittlar har två öron och inte utmärks av någon viss storlek och grytor bör vara "kärl av kraftigt material, t.ex. gjutgods [...]". AB Svenska Metallverken kommenterar alltså TNCs kännetecken Utformning, Storlek och Materialkvalitet.

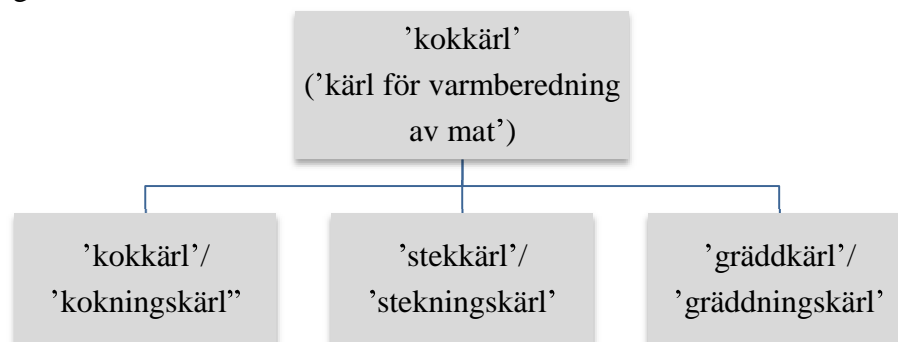
I fråga om fackexperterna med ett konsumentperspektiv anser Anna Schenström "att man icke kan uppdra klarare gränser mellan de olika begreppen [än vad som sägs i bilagan]", medan Edith Ekegårdh i stort sett är nöjd med förslaget till terminologi, även om hon föreslår mindre justeringar i enlighet med termbruket vid Konsumenttjänst i Stockholm, dvs. hennes arbetsgivare. Edith Ekegårdhs mest vägande anmärkning gäller Materialkvalitet som kännetecken, eftersom hon vill ersätta egenskapen tjocklek hos materialet med

ett begreppskännetecken som kan kallas Typ av material. Motiveringen för detta är att ”En aluminiumgryta kan ju vara lika tjock som en järngryta”.

Bland språkexperterna utnyttjar Hans Reuter-crona även TNCs bilaga för att skriva kommentarer. Det kännetecken som han fokuserar på är Materialkvalitet för att skilja kittel (tunnare material) och gryta (tjockare) från varandra. Han konstaterar dock att det är svårt att dra klarare gränser ”då begreppen varierar i olika delar av landet och bland individer”. Den språkliga variationen kommer också fram i de åtta utlåtandena från Landsmålsarkivet och det från Gösta Bergman. Språkexperterna ansluter sig i huvudsak till TNCs förslag, även om vissa av dem efterlyser vissa modifieringar. Exempelvis vill Gösta Bergman se en lite modifierad definition av ’syltgryta’ med hänsyn till bruket av *syltgryta* i Värmland. Bergman anknyter på så sätt till Reuter-cronas betoning av Materialkvalitet; i bl.a. Ransäter är en syltgryta ”en verklig gryta av gjutjärn, inuti emaljerad”. Det är även värt att nämna att tillverkaren AB Svenska Metallverken – liksom språkexperten Hans Reuter-crona – uppmärksammar Materialkvalitet för att skilja mellan om kittel och gryta.

I summeringen ”Resultat av TNC-rundfråga 147 Käril för varmberedning av mat” sammanfattar TNC de inkomna synpunkterna och presenterar sina rekommendationer. Allra först konstateras att det överordnade begreppet i sammanhanget är ’käril’: ”De don, vilka tjäna som behållare eller underlag för mat som skall varmberedas, kunna inordnas i det allmänna begreppet käril. (understrykning i originalet)” Varmberedningen kan ske genom kokning, stekning eller gräddning. Här finns det termer för två sorters käril, ’kokkäril’ och ’stekkäril’, medan ’gräddkäril’ inte är etablerat men behövligt i samband med bl.a. *lagg* eller *form*. Ett alternativ är att använda *kokkäril* som benämning för det överordnade begreppet och termerna *kokkäril*, *stekkäril* och *gräddkäril* för de tre underordnade begreppen.

Argument för att placera ’kokkäril’ som överordnat begrepp är att den sammanfattande betydelsen hos ’koka’ förekommer i svenska ord som *kokbok*, *kokplatta* och *kokerska*. Denna betydelse har också stöd i franskans *cuire*, engelskans *cook* och tyskans *kochen*. Om man vill särskilja ett överordnat och underordnat begrepp, kan termen *kokningskäril* användas i den mer specifika betydelsen. Det föreslagna begreppssystemet återges här som figur 2.

Figur 2. Identifierat begreppssystem utifrån ”Resultat av TNC-rundfråga 147 Käril för varmberedning av mat”

TNC meddelar sedan riktlinjer för att definiera samtliga nio kärl i R147, även det är svårt att uppnå en enhetlighet, eftersom de inkomna svaren visar att ”undantagen äro många [...]”. Därför får den rapporterade dialektala variationen inte något större utrymme i summeringen, dvs. synpunkterna från Landsmålsarkivet och Gösta Bergman. När det gäller de tre kärl som är aktuella här återges de identifierade begreppskännetecknen i tabell 2:

Tabell 2. Identifierade begreppskännetecken för ’kastrull’, ’kittel’ och ’gryta’ utifrån ”Resultat av TNC-rundfråga 147 Kärl för varmberedning av mat”

Kännetecken	’kastrull’	’kittel’	’gryta’
• Användning	kokning	kokning	kokning eller stekning
• Materialkvalitet	–	tunnare	tjockare
• Storlek	–	–	–
• Utformning	skaft	öron	öron

En jämförelse av tabell 2 med tabell 1 och figur 2 ovan visar att TNC i summeringen av R147 presenterar ett mer utvecklat begreppssystem med ett överordnat och tre underordnade begrepp än i själva rundfrågan. Användningen av *kokkärl/kokningskärl* som benämning på både ett överordnat och ett underordnat begrepp kan dock skapa viss begreppsförvirring. När det gäller begreppskännetecknen ingår färre alternativ i summeringen än i rundfrågan genom att graderade omdömen med ”vanligen”, ”ibland” och ”i vissa trakter även” inte är aktuella. I fråga om ’användning’ är det TNC som formulerar summeringen, eftersom inga sakkunniga uppmärksammar kännetecknet. I fråga om ’materialkvalitet’, ’storlek’ och ’utformning’ kan olika sakkunnigas röster spåras i TNCs summering.

Både fackexperten AB Svenska Metallverken och språkexperten Hans Reuter-crona betonar materialets tjocklek för att kunna skilja ’kittel’ och ’gryta’ från varandra, medan konsumentexperten Edith Ekegårdh anser att kännetecknet bör omdefinieras till att i stället gälla typ av material. Modifiering av ’materialkvalitet’ nämns dock inte alls i TNCs summering. I stället understryks betydelsen av materialets tjocklek för att skilja ’kittel’ från ’gryta’. Producentexperten AB Svenska Metallverken anser att det föreslagna kännetecknet ’storlek’ är oviktigt: ”Att exempelvis kalla mindre storlekar [av kokkärl] för grytor och större för kittlar leder lätt till begreppsförvirring”. TNC accepterar uppenbarligen argumentet, och storlek nämns inte i summeringen. Också i fråga om ’utformning’ är det främst AB Svenska Metallverkens röst som kommer till uttryck. Det är denna producent som hävdar att kastruller har skaft men inte öron och att både kittlar och grytor har öron. Enligt Kockums AB har kastruller i första hand skaft och kittlar har öron. Däremot sägs ingenting om grytor, en typ av kärl uppenbarligen inte ingår i företagets produktion eller produktkataloger.

De definitioner av de tre aktuella kärlen som TNC formulerar lyder därmed: en kastrull är ett ”kokningskärl med skaft”, en kittel är ett ”kokningskärl av tunnare gods (jfr gryta), med två öron, t.ex. buljongkittel, fiskkittel, konserveringskittel” och en gryta är ett ”koknings- eller stekningskärl av tjockare gods (jfr kittel) med två öron, t.ex. stekgryta, tvättgryta”. Summeringen avslutas med att TNC konstaterar att det behövs fler utredningar. Dessa gäller benämningar på specialkärl som *kaffebryggare*, *sillstekare* och *stekpannå* och benämningar på element som ingår i utformningen av kokkärl, bl.a. *skaft*, *handtag* och *öra*. Den aktuella rundfrågan R147 får sedan en fortsättning i de tre frågorna R156, R156a och R157. Detta fortsatta arbete med kokkärlsnomenklatur, bedrivet i samarbete mellan TNC, fackexperter och språkexperter, undersöker och redovisar vi i en artikel som i skrivande stund är under utgivning (Landqvist, Nissilä & Pilke under utgivning).

6 Slutsatser

Den studie som redovisas här visar att språkexperter är en ofta anlita och aktiv medaktör i arbetet med innovationer, produktion och god terminologihänsyn i samhället. I samband med 45 rundfrågor under sin fyraåriga period som språkexpert vid TNC i början av 1940-talet ger Hans Reuter-crona längre innehållsliga svar i 56 % av fallen. I sin roll som språkexpert reflekterar han över de begrepps- och termrelaterade frågorna mångsidigt med utgångspunkt i det svenska språkets semantiska och kommunikativa resurser. Han diskuterar analogier i ordbildning, termers förhållande till allmänspråket, genomskinlighet och ursprung inom de 13 aktuella fackområdena. Reuter-crona verkar ha fokus på språkliga aspekter men beaktar även det innehållsliga genom att poängtera betydelser i svaren. I flera av svaren betonar Reuter-crona att experterna inom varje område är de primära källorna: ”Frågorna kräver teknisk kunskap, ur språklig synpunkt ingenting att anmärka på termerna” (R129). Hans Reuter-cronas uttalande till trots visar den analyserade rundfrågan om nomenklatur för kokkärl (R147) att språkexperters röst kan bära ända till slutresultatet av TNCs rundfrågor. De fortsatta analyserna inom projektet förväntas visa mer både om samspelet mellan de aktörer som deltar i rundfrågeprocessen och även om t.ex. vilka av de föreslagna begreppskännetecken som syns i rekommendationerna från TNC.

Litteratur

- Bucher, Anna-Lena (2016). Nationella terminologicentraler – i allmännyttans intresse. I: *Tänkta termer. Terminologihänsyn i nordiskt perspektiv*, 72–99. Red. Nina Pilke & Niina Nissilä. VAKKI Publications N:o 5. Vasa: Vasa universitet. [Citerat 15.3.2017]. Tillgänglig: <http://www.uva.fi/fi/sites/vakki/publications/tanktatermer>
- Burling, Ingeborg (1956). Schenström, Anna. I: *Vem är det? Svensk biografisk handbok 1957*, 856. Red. Ingeborg Burling. Stockholm: P. A. Norstedts & Söners Förlag.
- Burling, Ingeborg (1962). Ekegårdh, Edith. I: *Vem är det? Svensk biografisk handbok 1963*, 258. Red. Ingeborg Burling. Stockholm: P. A. Norstedts & Söners Förlag.

- Harnesk, Paul (1945). Reutercrona, Hans. I: *Vem är Vem? Stockholmsdelen*, 681. Red. Paul Harnesk. Årgång 1. Stockholm: Vem är Vem? Bokförlag. [Citerat 27.3.2017]. Tillgänglig: <http://runeberg.org/vemarvem/sthlm45/>
- Landqvist, Hans, Niina Nissilä & Nina Pilke (under utgivning). ”Gryta bör vara benämning för kärl av kraftigt material ...” Experters bidrag för att skapa terminologiska resurser. I: *proceedings från konferensen Nordterm 2017*. Oslo: Språkrådet.
- Nissilä, Niina & Nina Pilke (2017). ”Rättsvans är ej så lyckligt”. Terminologisk förankring genom TNCs rundfrågor till sakkunniga. I: *Svenskans beskrivning 35*, 243–254. Red. Emma Sköldberg et al. Göteborgsstudier i nordisk språkvetenskap 29. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Nuopponen, Anita & Nina Pilke (2016). *Ordning och reda. Terminologilära i teori och praktik*. Upplaga 2:1. Lund: Studentlitteratur.
- Pilke, Nina & Niina Nissilä (2016). Förord. I: *Vakki Publications N:o 5. Tänka termer. Terminologihänsyn i nordiskt perspektiv*, 7–9. Red. Nina Pilke & Niina Nissilä. Vasa. [Citerat 19.4.2017]. Tillgänglig: <http://www.uva.fi/fi/sites/vakki/publications/tanktatermer/>
- Pöysä, Jyrki (2010). Lähiluku vaeltavana käsitteenä ja tieteidenvälisenä metodina. I: *Vaeltavat metodit*, 331–360. Red. Jyrki Pöysä, Helmi Järviluoma & Sinikka Vakimo. Joensuu: Suomen Kansatietouden Tutkijain Seura.
- Seppälä, Katri (1999). Asiantuntijat ja terminologi kohtaavat sanastoprojektissa. I: *Toimikunnista termitalkoisiin. 25 vuotta sanastotyön asiantuntemusta*, 72–76. Helsinki: Tekniikan Sanastokeskus.
- TNC Historia = TNC Terminologicentrum Historia. [Citerat 25.2.2017]. Tillgänglig: <http://www.tnc.se/om-tnc/tncs-historia/>
- TNC Terminologicentrum- Tillgänglig: <http://www.tnc.se>
- Wennerberg, John (1941). Arbetsområde och arbetssätt. I: *Teknisk tidskrift* 28, 298–299. [Citerat 16.4.2017]. Tillgänglig: <http://www.runeberg.org/tektid>
- Wüster, Eugen (1985). *Einführung in die allgemeine Terminologielehre und terminologische Lexikographie*, 2. Aufl Hrsg. Fachsprachlichen Zentrum, Handelshochschule Kopenhagen.